

Uppdaterad 5/2026

Hantering av och skydd mot kryptosporidios

Cryptosporidium är ett urdjur som orsakar tarminfektionen kryptosporidios hos människor och djur.

Den ökade förekomsten av sjukdomen hos kalvar är en ständig arbetsrelaterad riskfaktor på gårdar med mjölkdjur och kalvuppfödning.

Risken för smitta finns särskilt på de djurgårdar där man tar hand om kalvar som är yngre än två månader. Dessutom är risken stor om kalvarna misstänks ha, har konstaterats ha eller har haft kalvdiarré.

Se bekämpningsmetoderna för att förhindra smitta.

Riskbedömning och riskhantering

- Djuren kan vara bärare av en smittsam sjukdom. Var alltid beredd på en eventuell smittrisk.
- Kryptosporidios kan spridas till människor från smittade djur eller människor samt från lokaler som angripits av urdjuret.
- I social- och hälsovårdsministeriets förordning klassificeras urdjuret Cryptosporidium som en biologisk agens i grupp 2.

Arbetsgivaren och läroanstalten är skyldiga att göra en riskbedömning av vilka riskfaktorer som förekommer i arbetet (Arbetarskyddslagen 738/2002).

Arbetsgivarens och läroanstaltens riskbedömning besvarar frågor om

- hur sannolikt det är att arbetstagare eller studerande utsätts för risker och
- hur allvarliga de skador som riskerna orsakar är.

Sannolikheten för en risk kan bedömas utifrån djurens eller människornas symtom eller konstaterade sjukdomsfall på gården.

Om Cryptosporidium en gång har upptäckts hos djuren är det svårt att avlägsna det från gården.

Man kan insjukna i kryptosporidios flera gånger

- Det innebär att man inte får permanent immunitet av att ha insjuknat i sjukdomen en gång.
- Om en person har en immunbristsjukdom eller en annan liknande situation ska exponering för Cryptosporidium undvikas helt.
- Kryptosporidios kan kräva sjukhusvård hos människor, eftersom det orsakar extrem eller långvarig diarré.

VÅRA EXPERTER

Sirpa Laitinen

ledande expert
sirpa.laitinen@ttl.fi
+358 30 474 7233

LÄS MER

Anvisningarna för riskhantering i arbetsmiljön:
<https://www.ttl.fi/sv/teman/arbetarskydd/exponering-for-riskfaktorer-i-arbetsmiljon/hantering-av-kemikalier-pa-arbetsplatsen>

På mjölkgårdar och kalvuppfödninganläggningar konstateras idag ofta kryptosporidios.

När läkaren misstänker en yrkessjukdom som kan överföras från djur till människor

- misstanken ska anmälas till arbetarskyddsmyndigheten och arbetsgivaren eller läroanstalten.
 - Länk till anmälningsformuläret för yrkessjukdom på webbplatsen:
<https://tyosuojelu.fi/sv/arendehantering-och-kontaktinformation/-tillstand-och-anmalning/yrkessjukdom>
- Arbetsgivaren eller läroanstalten gör en anmälan till olycksfallsförsäkringscentralen.
 - Länk till arbetsgivarens anmälningsformulär på webbplatsen (på finska):
<https://www.ttl.fi/ajankohtaista-kryptosporidiosisista>
- Mikrobiologiska laboratoriet anmäler fynd av mikroorganismer till THL:s register över smittsamma sjukdomar.

Arbetsgivaren och hälsovården vidtar åtgärder som minskar andra personers risk att insjukna.

Om en risk för exponering konstateras i arbets- eller studiemiljön

Risken att insjukna minskar när

- lämpliga arbets- och skyddsanvisningar tas i bruk och
- efterlevnaden av anvisningarna övervakas.

Arbetsgivaren och läroanstalten ska vid behov skaffa skyddsutrustning som lämpar sig för arbetet och arbetstagarna.

Arbetarskyddslagen kräver att arbetstagare och studerande följer arbetsgivarens och läroanstaltens arbets- och skyddsanvisningar.

Välj rätt skyddsutrustning

1. Arbetskläder

- Använd separata arbetskläder som kan tvättas i tvättmaskin och som tål höga temperaturer, minst +60 °C, vid arbete med djur.
- Använd arbetskläder med snäva byxben och långärmade tröjor för att enkelt kunna stoppa in dem i skor och handskar. Fladdrande kläder blir lätt smutsiga och kan sprida patogener.
- Fläta långt hår och skydda det med en scarf, hatt eller huva.
- En separat overall och ett förkläde förhindrar att patogener kommer åt underliggande kläder.

2. Skyddshandskar

- Vid boskapsskötsel ska engångsskyddshandskar användas. Särskilt om du kommer i kontakt med djurets bakdel, slemhinnor eller sekret.
- Det är bra att använda skyddshandskar för engångsbruk hela tiden om du har kontakt med sjuka djur eller exponeras för gödsel, till exempel vid rengöringsarbeten.
- Skyddshandskarna ska vara CE-märkta och märkta enligt standarden EN 374.
- Tvätta eller desinficera inte skyddshandskarna om det inte finns några rengöringsanvisningar i bruksanvisningen. Säkerställ vid behov skyddshandskarnas skyddsförmåga mot de kemikalier och läkemedel som används i arbetet.
- Om du behöver skyddshandskar som skyddar mot mekaniska risker eller andra arbetshandskar, ta på dem över engångshandskarna.

3. Ansikts- och ögonskydd

Vid smittrisk skyddas ögonen med skyddsmask eller ansiktsvisir, till exempel vid behandling av en sjuk kalv.

4. Andningsskydd

Andningsskyddet ska användas i situationer där det finns risk för smitta, materialet dammar (t.ex. vid hantering av strö) eller gaser sprids i luften.

Andningsskydd innebär

- ett andningsskydd på FFP-nivå eller en halvmask med filter eller fläkt.
- FFP-andningsskydd är avsedda för engångsbruk vid arbete med smittfara.

Välj andningsskydd efter användningsändamål

- Ett FFP3-andningsskydd med ventil ger skydd mot smittfara och damm. Ventilen gör att du kan andas obehindrat och lättare.
- En halvmask med ABEKP3-filter används om luften innehåller gaser, syror eller andra kemiska ämnen utöver partiklar.
- När du inte behöver flytta andningsskydd mellan djurhållningsplatser kan du skydda dig effektivt med ett fläktassisterat skydd med huva, hjälm eller ansiktsvisir.
 - Ett fläktassisterat andningsskydd är märkt med TH3P. Det fläktassisterade andningsskyddets dammskyddsfilter är märkt med TH3P SL R.
 - Om det dessutom finns behov av skydd mot föreningar i gasform används ABEKP-kombinationsfilter istället för partikelfilter P.

Kom ihåg!

- FFP3 och halvmask är endast effektiva som andningsskydd när de sitter tätt mot ansiktet.
- Skägg kan förhindra att skyddet sluter tätt mot ansiktet.
- Filterskydd skyddar inte mot syrebrist.
- När du skaffar andningsskydd ska du tänka på hur lätt det är att rengöra skyddsutrustningen om det inte är skyddsutrustning för engångsbruk.
- Tvätta de delar av andningsskyddet som enligt bruksanvisningen kan tvättas med tvål och vatten.
- Rengör fläkten genom att torka av utsidan med en ren, fuktig trasa.

5. Arbetsskor

- Arbetsskorna ska vara stabila och säkra.
- Arbetsskorna ska vara lätta att rengöra.
- Använd inte skoskydd vid normalt arbete eftersom de lätt går sönder och kan vara hala.

Avtagning av skyddsutrustning och engångsskydd

- Skyddsutrustningen tas av genom att den smutsiga sidan vänds inåt.
- Vidrör endast rena ytor för att undvika att händer, hud eller underliggande kläder blir smutsiga.
- Använda engångsskyddshandskar och -kläder, skoskydd och andningsskydd ska alltid slängas direkt i soporna.
- Skydds- och arbetskläderna byts ut mot egna vardagskläder innan man lämnar djurstallet och till exempel sätter sig i en bil eller går in i en bostad.
- Smutsiga arbetskläder tvättas och det är nödvändigt att tvätta dem, särskilt om djursekret har stänkts på kläderna. Arbetskläderna tvättas också alltid innan de används på en annan djurgård.

Desinfektionsmedel

Alkoholhaltiga desinfektionsmedel som är relativt säkra för människan har dålig effekt på urdjur, såsom *Cryptosporidium*. Desinfektionsmedel mot urdjur är starka kemikalier.

- Arbetstagarna ska skydda sig enligt säkerhetsdatabladets anvisningar. Det innebär att hela huden, ögonen och andningsorganen skyddas.
- Det är särskilt viktigt att skydda sig under rengöring med trycktvätt.

God hygien

Skyddsutrustning ersätter inte god hygien.

- Ringar, armbandsklockor och armband eller mobila enheter får inte användas i djurstall. De samlar mikrober och är svåra att rengöra ordentligt.
 - Mobila enheter kan till exempel skyddas med en engångsplastpåse. Den mobila enheten kan användas genom skyddsplasten.
- Naglarna ska hållas korta vid arbete med djur och man får inte bita på dem.
 - En enkel tumregel vad gäller nagellängd är att naglarna inte ska synas ovanför fingertopparna när man tittar på fingrarna från insidan av handen.
 - Gel- och konstnaglar och nagellack används inte i djurstall. De samlar mikrober på samma sätt som smycken.

Huden på händerna och andra hudområden ska vårdas väl. Sår eller eksem ska läkas eller åtminstone skyddas bra innan arbete i djurstall.

Tvätta händerna

Tvätta händerna även om du har använt skyddshandskar i arbetet. Tvätta alltid bort synlig smuts med tvål och vatten.

1. Skölj först händerna med ljummet vatten.
2. Massera in flytande tvål i händerna. Tvätta även tummarna och mellan fingrarna. Tvätta vid behov fingertopparna och under naglarna med en nagelborste.
3. Skölj och torka händerna med en engångshandduk och stäng vattenkranen med en handduk efter tvätt.

Tvätta händerna i minst 20 sekunder.

- Tvätta alltid händerna efter arbete i djurstall och efter toalettbesök, innan du äter, röker eller snusar samt när du kommer till arbetet och lämnar arbetsplatsen.
- Om händerna desinficeras med alkoholhaltig handsprit minskar antalet mikrober på huden.
 - Handsprit är inte effektivt mot urdjur, men tar bort bakterier och virus.
 - Handsprit innehåller dessutom hudvårdande ämnen som stannar kvar på hudens yta när alkoholen har avdunstat och bevarar hudens fuktbalans.

Tvätta arbetskläderna

Vi rekommenderar att arbets- och skyddskläderna tvättas antingen på arbetsplatsen eller på ett tvätteri, så att de inte behöver tas med hem för tvätt.

- Ta av kläderna som använts i djurstallet och lägg dem i en separat, märkt tvättpåse. På så sätt vet personen som hanterar tvätten att det rör sig om tvätt med potentiell smittfara.
- För smutsiga arbetskläder kan du även använda en tvättpåse för tvätt med smittfara som löses upp i tvättmaskinen. Det minimerar hanteringen av tvätten.
- Om du överför tvätt från påse till maskin ska du använda skyddsutrustning vid hanteringen av tvätten. Till exempel engångsskyddshandskar.
- Tvätt med smittfara tvättas alltid separat från övrig tvätt. Temperaturen ska vara minst +60 °C och tvättprogrammet ska ha normal längd.
- Tvätta händerna efter hantering av smutstvätt.

Tvätta skor och arbetsredskap

- Materialet i skor och arbetsredskap ska tåla att tvättas med så hett vatten som möjligt och rengöringsmedel.
- Låt om möjligt skorna och annan utrustning torka ordentligt före nästa användning.